

Přednáškový cyklus *Folklor a city*

Slovní hříčka v názvu a důraz na dlouholeté propojení folklorního dění a města Brna

Od listopadu 2017 do února 2018 proběhl v Brně čtyřdílný přednáškový cyklus *Folklor a city*. Jeho iniciátorkou a hlavní organizátorkou byla Marie Hvozdecká, studentka Ústavu evropské etnologie při Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Hlavním cílem byl důraz na dlouholetou tradici v propojení dvou zdánlivě oddělených světů, a to folklorního a městského. V rámci města Brna jde o jeden ze specifických rysů městské kultury.

Prvotní myšlenka se začala rodit ruku v ruce se vznikem Etnologického spolku při Ústavu evropské etnologie FF MU v roce 2016. Vznikl z iniciativy především doktorandů Ústavu evropské etnologie, mezi jehož hlavní motivace patří popularizace, diskuze a kritická reflexe klíčových fenoménů etnologie. Členové spolku se snaží o propojení jednotlivých vrstev oborových studentů od doktorských po bakalářské, pořádá společné akce, jako jsou přednášky, exkurze, workshopy apod. Dává také podnět k novým kontaktům v rámci oboru, podněcuje účast na konferencích a v neposlední řadě podporuje aktivity studentů a pomáhá k realizaci jejich projektů.

Jedním z nich bylo téma, které mělo umožnit diskuzi mezi studenty etnologie, ale i příbuzných oborů. Akce dostala název *Folklor a city: Brno*, a jak ji sama iniciátorka M. Hvozdecká označila, jednalo se o jakýsi nultý ročník představované akce. Ve čtyřech večerech (9. 5., 19. 5., 26. 5. a 2. 6.) se v kavárně Kulturárium (přízemí budovy N FF MU na Janáčkově náměstí

v Brně) konaly besedy, například s městskými zastupiteli z hnutí Žít Brno Matějem Hollanem a Michalem Doleželem, kteří přibližovali financování kulturních akcí v Brně s důrazem na folklor, nebo s folkloristou a vysokoškolským pedagogem Petrem Janečkem, jenž se zabývá současnými formami slovesného folkloru mj. ve vztahu k městu. Součástí besed byly i drobné příspěvky členů Etnologického spolku a v závěru posledního setkání také doprovod cimbálové muziky Vojtěcha Konečného.

Z tohoto studentského projektu se tedy zrodil nápad na cyklus pořadů *Folklor a city*, který by se z prostředí filozofické fakulty přenesl na neutrální půdu a otevřel se tak i dalším zájemcům z širší laické veřejnosti k diskuzi i poznání. Idea autorky M. Hvozdecké – navázat na vztah *města a folkloru* (a především folklorismu) – má své opodstatnění. Už od druhé poloviny 19. století se s rozvojem spolkové činnosti v Brně (1853 Matice Moravská, 1860 Beseda brněnská, 1872 Ženská vzdělávací jednota VESNA aj.) a také s přípravami dílčích regionálních výstavek i velkých celonárodních akcí (Zemská jubilejní výstava 1891 nebo Národopisná výstava československá 1895) začaly do povědomí Brňanů dostávat lidové písně a tance z moravských regionů. Významným počinem v tomto ohledu byl Slovenský lidový koncert, který v roce 1892 pořádal Národopisný odbor VESNY jako jednu z doprovodných akcí při návštěvě cisaře Františka Josefa I. v Brně. Na přípravě koncertu se organizačně podílel Leoš Janáček, který do programu na popud spolupracovníka a sběratele lidových písní Martina Zemana zařadil i tradiční hornáckou lidovou muziku z Velké nad Veličkou s hudecem Pavlem Trnem. „Syrové“ vystoupení hornáckých hudeců

v Besedním domě nechalo v Brňanech rozporuplné pocity, nelze však Janáčkově upřít jeho zapálení pro původní folklorní projevy a snahu představit je i za hranicemi domácího regionu a na scéně.

Neopomenutelný význam ve zmiňovaném vztahu *města a folkloru* měl i vznik institucí, které si kladly za cíl shromáždit, zpracovat a uchovat původní písňový materiál moravských oblastí. Jmenujme alespoň Pracovní výbor pro lidovou píseň na Moravě a ve Slezsku, v jehož čele stál L. Janáček (1905) a z něhož později vznikl Ústav pro lidovou píseň (1919), a dnešní brněnské pracoviště Etnologického ústavu Akademie věd.

Do Brna – univerzitního města – přicházela velká řada studentů z nejrůznějších oblastí Moravy. Přinášeli si s sebou pochopitelně kus svého „domácího“ folkloru a na půdě města se tyto vlivy potkávaly. Po založení Slováckého krúžku v roce (1908), ale také brněnského vysílání českého Radiojournalu (1924), jenž čerpal z krúžkové činnosti nejednu inspiraci pro své hudební pořady, se Brno stalo silnou folklorní základnou jihomoravských oblastí. A toto povědomí se ještě zvýšilo v roce 1953 se vznikem BROLNu (Brněnský rozhlasový orchestr lidových nástrojů), v němž docházelo k účelnému propojení školených hudebníků a významných lidových zpěváků. Po roce 1945 se v rámci folklorního hnutí začala formovat další tělesa zpracovávající folklorní materiál z různých oblastí Moravy a také Slovenska (například od roku 1949 funguje v Brně Vysokoškolský soubor lidových písní a tanců Poľana, který založili při studii slovenští studenti).

V dnešní době působí na území města Brna přes 30 folklorních souborů, jež

z větší části zaštiťuje Spolek přátel folkloru v Brně, který také pořádá brněnský Mezinárodní folklorní festival (v roce 2018 to bude již 29. ročník). Ve městě působí i skupiny příslušníků zde žijících etnických menšin (Bulhaři, Poláci, Řekové, Romové a další). Vedle folklorního hnutí je součástí širšího brněnského kulturního milieu lokální kultura bývalých předměstských obcí (dnes částí Brna), jako je Jundrov, Líšeň, Komín aj. V této souvislosti lze odkázat na tezi brněnského etnologa Oldřicha Sirovátky, že lidová kultura brněnských příměstských vesnic se stýkala s kulturou městskou a rozvíjela se jako kontrast a prolínání dvou kulturních okruhů: městského a vesnického. Identita příměstských částí je v posledních desetiletích posilována mj. etnokulturními tradicemi, ke kterým patří udržované (nebo obnovené) pravidelné hody, masopustní nebo velikonoční občuzky či jiné výroční obyčeje.

Lze tedy předpokládat, že členové souborů mají možnost „folklorního vyžití“ ve městě poměrně dost. Aby ale nešlo jen o posezení u cimbálu, přišla Marie Hvozdecká s novou koncepcí pořadu. Jak sama svůj cyklus *Folklor a city* definovala, šlo jí především o symbiózu poučení a zábavy. Proto jednotlivé pořady rozdělila do dvou částí. V první mohli návštěvníci vyslechnout přednášku a zapojit se do diskuze či do připraveného workshopu na dané téma. V druhé polovině večera – s důrazem na regionální propojování v jednom městě – představila autorka některé mimobrněnské cimbálové muziky, jež zpracovávají hudební materiál různými styly (od původního regionálního repertoáru až po vlastní úpravy lidových písní), ale které jsou nějak propojeny s městem Brnem.

První večer cyklu *Folklor a city* (1. 11. 2017) měl neformální podtitul *Písně duše*, což je projekt Jiřího Plocka, rozhlasového redaktora, hudebního publicisty, redaktora Kulturních novin a muzikanta. Jeho přičiněním vznikly hudební projekty a zvukové nosiče, které z folklorního materiálu vycházejí, a to především díky jeho hudebnímu nakladatelství Gnosis (1993–2004). V první polovině pořadu tedy představil svůj dlouhodobý monografický projekt *Písně duše*, v němž reflektuje své osobní zkušenosti při práci s lidovou písní a jejími interpreti. Prezentoval také dílčí počín související s projektem samotným, a to CD *Moravské hlasy / Moravian Voices*, jež na sklonku roku 2017 vydal. Atmosféru večera dotvořila Cimbálová muzika Harařica z Uherského Hradiště, která ve svých úpravách prezentuje vlastní osobitý přístup k lidové písni.

Druhé setkání (13. 12. 2017) se neslo v duchu předvánoční atmosféry. Nejprve proběhl workshop tradiční rukodělné výroby pod dohledem Pavly Dostálové a Andreje Bartoně (podílejí se na výrobě krojových součástek ve folklorním souboru Půčik Brno), při němž si zájemci mohli vyzkoušet například techniky vyšívání nebo si vyrobit drobné předměty z kůže apod. Mnozí z návštěvníků se tak zabrali do činnosti, že pokračovali ještě za doprovodu CM Oliny z Hodonína, která se postarala o druhou část večera.

Moravsko-slovenský večer (24. 1. 2018) byl věnován nejprve přednášce o tradičním způsobu tzv. horského typu zpěvu otevřeným hlasem (práce s hlasem a tvorba tónů) s následujícím workshopem zaměřeným na zpěv *trávník*, do něhož se zapojila jak ženská, tak mužská složka posluchačů. Vedla jej absolventka pedagogické fakulty

Anežka Konečná, která kromě toho, že se hudební výchově věnuje z profesního pedagogického hlediska, má také bohatou zkušenost v práci s folklorními kolektivy. Hudební zábavu rozvířila mladá Ludová hudba Michala Pagáča ze Slovenska, která se nejnověji prezentuje také ve slovenském populárním televizním pořadu *Zem spieva*.

Čtyřdílný cyklus *Folklor a city* uzavřelo téma masopustu (8. 2. 2018). Etnolog a doktorand na Ústavu evropské etnologie FF MU Martin Sítek představil historický i současný výzkum masopustu. A to nejen v tradičních oblastech Hlinecka, díky kterým je tato výroční obchůzka zapsána na Mezinárodní reprezentativní seznam nemotného kulturního dědictví UNESCO (2010), ale charakterizoval také obchůzky v městských částech Brna a jiných lokalitách na jihovýchodní Moravě. Hudební tečku za prvním ročníkem přednáškového cyklu *Folklor a city* udělala Horňácká muzika Petra Mičky, který je také absolventem Ústavu evropské etnologie a v současnosti hudebním redaktorem Českého rozhlasu Brno. Projev jeho muziky nese čistý odkaz původních hudců z Horňácka – hudebním stylem i repertoárem.

Pro demonstraci propojení obsahu pořadu s městskou formou zvolila autorka i velice originální prostor funkcionalistické meziválečné památky, kavárny Era v Brně – Černých Polích. Dvoupatrová kavárna (sloužící dnes mj. jako galerie) byla součástí obytného domu Josefa Špunara a byla postavena v letech 1927–1929 architektem Josefem Kranzem; podle jeho návrhu byla kavárna rekonstruována do současného stavu. I v souvislosti s funkčně využitým prostorem můžeme říct, že byl název celého cyklu *Folklor a city* zvolen více než příhodně a záměr autorky

Marie Hvozdecké prosadit pořad v prostoru netradičním, otevřeném široké veřejnosti s důrazem na propojení města Brna a folkloru, se vydařil. Návštěvnost jednotlivých večerů byla díl od dílu větší. Snad se tedy Brno dočká svého „citového vztahu k folkloru“ v podobě dalšího pokračování.

Klára Císaríková